

DUES CONFERÈNCIES DE TEMA EDUCATIU MEMORABLES A LA CIUTAT D'INCA

Miquel Llopart Martorell

Llicenciat en Filologia Catalana
mllompartcy@gmail.com

Paraules clau: educació, inquietud, reforma, LOGSE, iniciativa, cooperació.

Resum. *El 1989, amb la reforma educativa en plena ebullició per la proximitat d'una nova llei, la Llei orgànica general del sistema educatiu (LOGSE), que s'aprovaria l'any següent, molts de pares i docents cercaven referents precisos en aquella cruïlla. Per a això, calia l'aportació de qualche expert que fos un referent estatal de prestigi i que pogués parlar amb l'amplitud requerida i en un espai prou ampli per a una assistència que podia ser, com de fet succeí, multitudinària.*

Amb el vistiplau de la direcció del Col·legi Santo Tomás de Aquino, el president de la respectiva Associació de Pares d'Alumnes, Josep Arrom, concebé la idea de dur a Inca un dels especialistes més reputats en la matèria, David Isaac, de la Universitat de Navarra, tot i els requeriments econòmics, que eren considerables, i la incertesa de la reacció de la resta d'APA davant la proposta. Així i tot, se'n sortí després de propiciar, amb molta feina i paciència, una adequada conjunció d'esforços. El resultat fou magnífic, i l'assistència a les dues conferències finalment programades desbordà totes les previsions.

Keywords: education, concern, reform, LOGSE, initiative, cooperation.

Abstract. *In 1989, with the educational reform in full swing due to the proximity of a new law, the LOGSE, which would be approved the following year, many parents and teachers were looking for precise references at that crossroads. For this, the contribution of an expert who was a prestigious national referent and who could speak with the required breadth and in a space wide enough for an attendance that could be, as it happened, multitudinous, was needed.*

With the approval of the management of the Santo Tomás de Aquino school, the president of the respective Association of Parents of Students, Josep Arrom, conceived the idea of bringing to Inca one of the most renowned specialists in the field,

David Isaac, from the University of Navarra, despite the financial requirements, which were considerable, and the uncertainty of the reaction of the rest of APA to the proposal. Even so, he got out of it after creating, with a lot of work and patience, an appropriate combination of efforts. The result was magnificent, and attendance at the two conferences finally scheduled exceeded all expectations.

1. EL CONTEXT EDUCATIU DE 1989

La Llei Moyano,¹ aprovada el 1857 i que fixava l'obligatorietat de l'ensenyament primari dels 6 als 9 anys, va regir l'educació a Espanya durant més d'un segle. No va ser fins al 1970 que es va fer una passa per canviar de model, mitjançant l'aprovació de la Llei general d'educació i finançament de la reforma educativa. No obstant això, les circumstàncies per a una modernització efectiva de l'ensenyament només es presentaren després de 1975, en què la mort del general Franco suposà el final de la dictadura i s'obriren vies per a un canvi de règim polític. Ja en la democràcia, la transformació més profunda de l'educació s'inicià amb l'accés del PSOE a la Presidència del Govern, arran de la seva victòria en les eleccions generals de 1982. Repassem, servint-nos d'una breu visió de conjunt, les lleis que es promulgaren en aquest àmbit de 1983 a 1995:

Pel que fa al desenvolupament del sistema educatiu, cal dir que s'han produït canvis importants en l'organització de l'ensenyament, sobretot després de l'arribada al Poder de l'Estat del Partit Socialista Obrer Espanyol el 1982. A partir d'aquest moment i al llarg de dotze anys de govern socialista, es va anar produint un procés de reforma del marc legal que regulava l'educació, el qual, desenvolupant la Constitució, modificà tot el sistema instaurat amb la Llei General d'Educació de 1970. El 1983 es va aprovar la Llei orgànica de reforma universitària (LRU), que donava a les universitats un marge ampli d'autonomia; el 1984 es va aprovar la Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE), una norma polèmica que substituïa el també discutit Estatut de Centres Docents aprovat el 1980; el 1990 s'aprovà la Llei Orgànica d'Ordenació del Sistema Educatiu (LOGSE), que afectava tots els nivells educatius no universitaris, i que entre altres canvis ampliava l'escolarització obligatòria fins als setze anys; finalment, el 1995 s'aprovà la Llei Orgànica de Participació, l'avaluació i el govern dels centres educatius (LOPEG), que modificà alguns aspectes anteriors i regulà el funcionament dels centres escolars.²

Com acabam de veure, va ser una etapa d'intensa activitat legislativa en matèria d'ensenyament, amb profusió de normatives i els conseqüents dubtes que sorgiren per la successió, o encaix en algun cas, entre elles.

¹ Per veure el context polític en què es promulgà la Llei Moyano, podeu consultar el llibre de Bernat Sureda *L'educació a les Balears en el segle XIX* (pàgines 28 i 29).

² Text transcrit de la pàgina 47 del llibre *L'educació a les Balears en el segle XX*, de Bernat Sureda.

2. LA GESTACIÓ DE L'ENCONTRE AMB EL PROFESSOR ISAACS

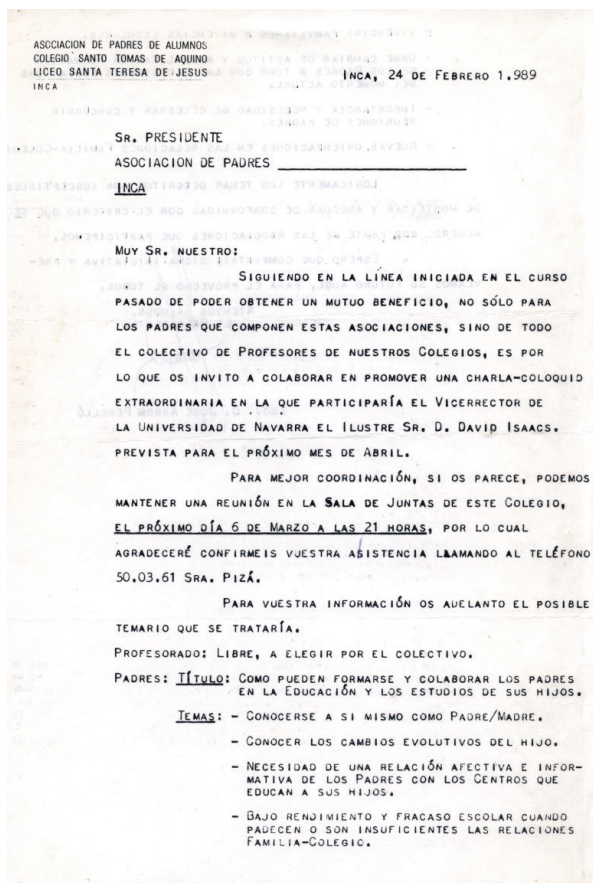


Figura 1. Model de carta que s'envià a cada associació de pares d'alumnes (APA) dels centres educatius d'Inca.

Per febrer de 1989, en una de les reunions periòdiques que Alfonso Reina Bono, aleshores director del Colegio Santo Tomás de Aquino-Liceo Santa Teresa, mantenia amb la respectiva Associació de Pares d'Alumnes (APA), el president d'aquesta, Josep Arrom Perelló, proposà convidar a un col·loqui un gran expert en educació, capaç de presentar suggeriments valuosos. La proposta rebé el vistiplau de la direcció del centre i, d'acord amb el criteri d'Alfonso Reina, s'optà per un ensenyant de la Universitat de Navarra: el Doctor David Isaacs Jones. A més d'excel·lir en la feina de professor a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat navarresa, ja havia

publicat nombrosos llibres³ de referència per a la gent dedicada a l'ensenyança, incloent-hi, i no precisament en un lloc secundari, els progenitors mateixos dels estudiants.

La presència d'un expert d'aquest calibre podia donar molt de si i justificava el desig de fer-ne partícips la resta d'associacions de pares d'alumnes, atès el nombre de centres escolars a Inca. Hi concorria una circumstància que, si més no aquell any, el 1989, ho aconsellava especialment. Parlam de la fase crucial

3 Lluny de perdre vigència, molts dels títols en qüestió s'han anat reeditant i es poden trobar a botigues en línia. Per recordar-ne només alguns, mencionem *La educación de las virtudes humanas; Virtudes para la convivencia familiar: vivir y dejar vivir; Familias contra corriente. Retos y oportunidades de la familia del siglo XXI*; i *Ocho cuestiones esenciales en la dirección de los centros educativos*. Es tracta, val a dir-ho, només de la part divulgativa de la seva obra, que en l'àmbit especialitzat ha inclòs articles i tasques d'assessorament per a universitats i altres centres educatius de tot Europa.

que afrontava la reforma educativa amb motiu de l'aprovació, prevista per a l'any següent, de la Llei general d'ordenació del sistema educatiu (LOGSE).⁴ Aquest horitzó presentava incerteses per a pares i professors, que necessitaven criteris clars en la nova conjuntura que un canvi de normativa du sempre implícita.

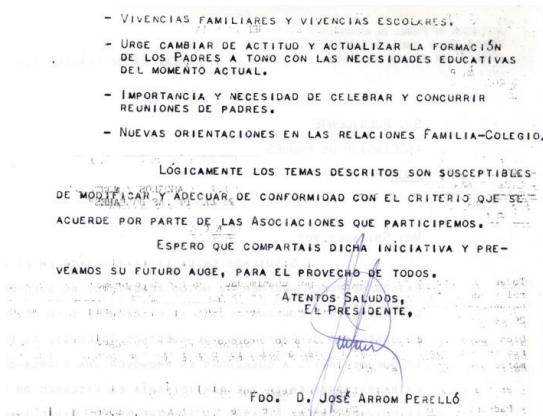


Figura 2. La missiva anava signada per Josep Arrom, president de l'APA del Col·legi Santo Tomás de Aquino.

3. LA PRESENTACIÓ DE LA PROPOSTA

Per mitjà del seu president Josep Arrom, l'APA del Col·legi Santo Tomás de Aquino envià una carta (figures 1 i 2) a cada una de les altres associacions de pares per explicar-los la proposta. Tal com revela el text, ja s'havien portat a terme experiències conjuntes, la més recent de les quals havia estat l'any anterior, però sense l'abast que acabà tenint la nova convocatòria.

D'acord amb l'acta (figures 3 i 4) d'aquella reunió prèvia, mantenguda a les 21.00 hores del 6 de març de 1989 a la sala de juntes de Santo Tomás de Aquino, alguns dels presidents de les associacions convocades no hi pogueren ser presents per motius d'horari laboral. Quant als presidents que hi assistiren, quedaren convençuts de l'enorme profit que podia seguir-se de convidar David Isaacs i, amb la

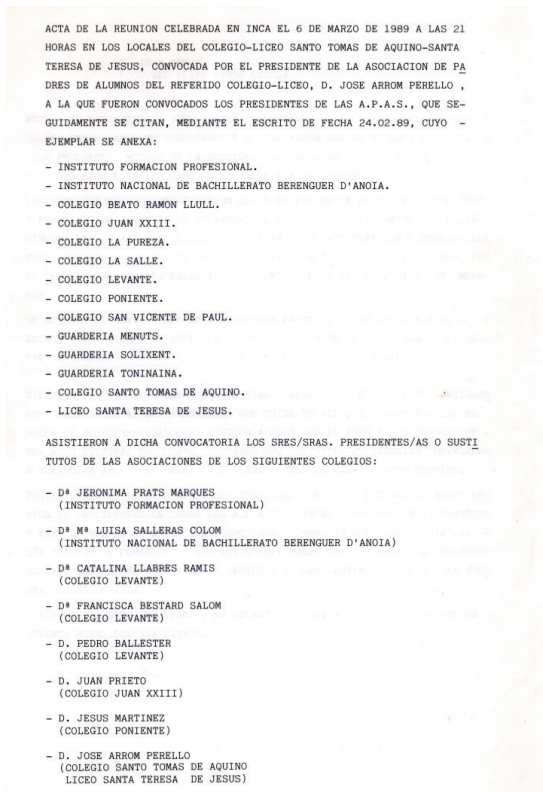


Figura 3. Acta de la reunió celebrada al saló d'actes de Santo Tomás de Aquino entre els presidents de les associacions convocades.

4 S'acabà promulgant el 3 d'octubre de 1990 i es publicà al BOE el 4 d'octubre del mateix any.

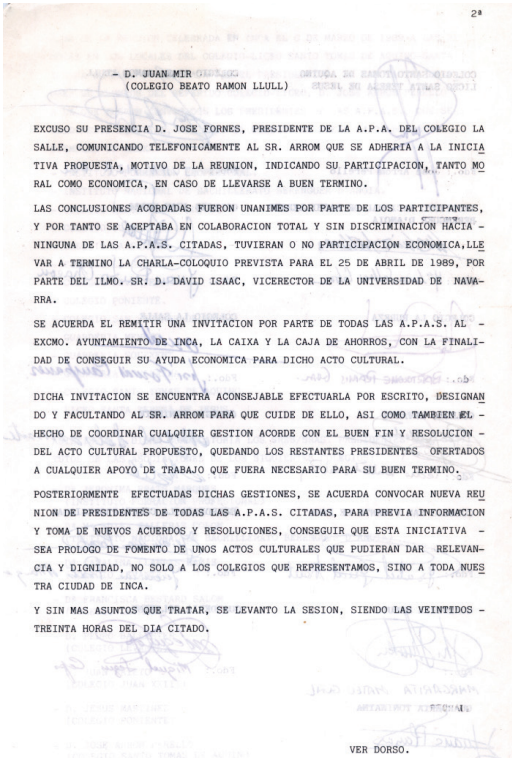


Figura 4. Segona pàgina del mateix document, amb la part relativa als acords adoptats.

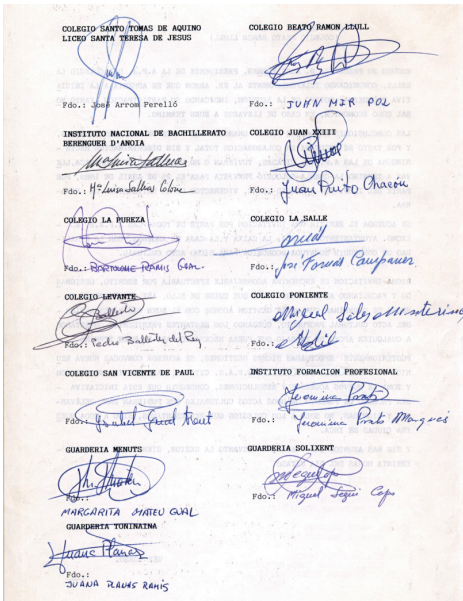


Figura 5. Full amb les signatures dels presidents de totes les APA, que es comprometien així a promoure els actes en què havia de participar el professor David Isaacs.

signatura corresponent, s'adheriren a la proposta.

Calia contactar amb la resta de presidents. La inexistència de mitjans de comunicació en xarxa i les limitades prestacions del telèfon llavors majoritari, el fix, que no era present en algunes llars, no deixaven gaire alternatives. En conseqüència, Josep Arrom no vacil·là a anar visitant, al domicili particular, cada un dels presidents en qüestió un cop acabada la seva jornada laboral. En aquest sentit, un moment adequat per estar segur de trobar-los era entre les nou i les deu del vespre. La importància del tema justificava amb escreix la visita i, de fet, la reacció a les paraules d'Arrom va ser en cada cas positiva, amb la subsegüent firma per col·laborar a promoure una conferència i un col·loqui amb el professor Isaacs.

Una vegada conclosa aquella sèrie de visites, duita a terme amb tanta diligència, el full de signatures era complet (figura 5). No es tractava només d'una atapeïda llista de rúbriques. Significativament, hi eren representades ni més ni pus que la totalitat d'associacions de pares i mares d'alumnes a Inca: la de l'Institut de Formació Professional i la de l'Institut Nacional de Batxillerat Berenguer d'Anoia; les dels col·legis Beat Ramon Llull, Joan XXIII, La Puresa, La Salle, Llevant, Ponent, San Vicente de Paul i Colegio Santo Tomás de Aquino-Liceo Santa Teresa; i les de les guarderies Menuts, Solixent i Toninaina.

4. PERFILANT EL PROGRAMA

De les dues conferències-col·loqui que incloïa la jornada en la qual havia de parlar Isaacs, es determinà que la primera —vegeu-ne la carta de convit als centres educatius, en la figura 6— començaria a les 17.45 hores, mentre que la segona, previsiblement en un altre edifici, seria ja al vespre, a les 21.00 hores. Ambdós actes, per tant, tendrien lloc el mateix dia: el dimarts 25 d'abril de 1989.

Respecte a la necessària tasca administrativa, s'acordà que quedàs en mans d'Úrsula Sebastià Ferrer, vocal de l'APA de Santo Tomás de Aquino, l'associació de la qual havia sorgit, en definitiva, el bessó de la proposta. Es tractava de centralitzar operativament la feina de promoció de les conferències, a la qual contribuïa amb un desplegament de recursos, sobretot humans, el conjunt de les associacions de pares d'alumnes. Tant la seva resposta com la implicació demostrada resultaren en tot moment encomiables.

El radi d'influència dels col·loquis prevists s'incrementà encara més quan es decidí que el primer, el pensat per a docents, es fes extensiu als que ensenyaven en col·legis i instituts dels pobles pròxims, com ara Lloseta, Binissalem, Selva, Campanet, etc. Perquè els directors respectius els ho fessin saber, aquests reberen la comunicació dels seus homòlegs inquers, principalment per via telefònica. Vist l'elevat nombre de destinataris finals, el procés no deixava de presentar certa complicació, en contrast amb la immediata que ofereixen els dispositius tècnics d'avui dia a l'hora de cercar informació i de transmetre'n.⁵

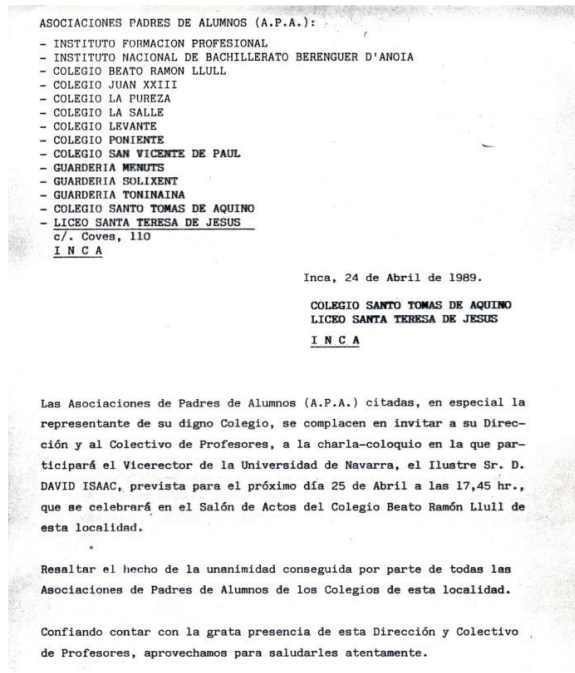


Figura 6. Carta d'invitació tramesa a cada director dels centres educatius, quan la convocatòria dels actes ja era una realitat.

5 A Espanya hi ha una certa fascinació pels anys vuitanta, la dècada en què s'endegà tot un procés modernitzador de l'ensenyança i de la societat en general. En qüestió d'aparells electrònics, un dels més usats pels joves era el walkman, un reproductor de cintes de casset relativament petit i adequat per escoltar música amb auriculars mentre es caminava. Tant en l'àmbit lúdic com en d'altres, és manifest el contrast entre els dispositius electrònics de llavors, la majoria ja desfasats, i els d'avui dia.

5. SUPORT I COL·LABORACIONS

Qui no s'aturava tampoc de fer gestions era Josep Arrom, immers en la recerca de finançament. Les fonts per aconseguir-ne comprenien, sobretot, dues classes d'entitats: el principal ens públic de caire local, l'Ajuntament (carta de la figura 7); i, d'altra banda, les caixes d'estalvi (figures 8 i 9), per la dimensió social que s'atribuïa a la seva actuació.

La visita a l'oficina d'Inca de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Balears acabà sense resultats, vists els termes en què el seu director volia fixar la contribució a l'encontre d'Isaacs amb les APA i els educadors. *Es va descartar, atès que exigia ser el promotor de la reunió, a més de voler aportar una copa; enfront d'això, li va ser manifestada la contradicció de la copa amb l'acte previst, perquè no era competitiu. El seu director no estigué a l'alçada de les circumstàncies i es descartà la invitació*, emfasitzà Arrom en una relació d'incidències i curiositats diverses⁶ que posava per escrit.

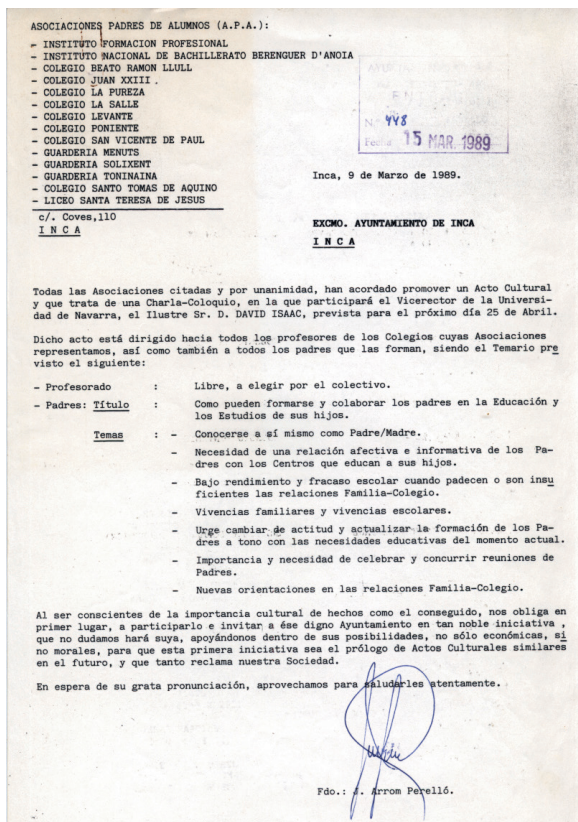


Figura 7. L'escrit que s'envià al consistori per demanar-li suport financer.

Aquest desenllaç, entre inesperat i xocant, quedà compensat pel fruit que sí que donaren els contactes següents.

Al consistori, Arrom demanà personalment, d'acord amb el que es llegeix a les seves anotacions:

una entrevista amb la persona responsable de Cultura per exposar-li la intenció de dur a terme l'acte, i davant d'això se li comunicà que la participació de l'Ajuntament hi seria simbòlica, amb la donació d'1 pesseta. En sortir de l'Ajuntament, vaig decidir presentar la invitació amb les signatures de les APA, cosa que va fer efecte, perquè l'endemà mateix varen telefonar a l'interessat al seu domicili per sol·licitar-li una entrevista personal amb la consellera [regidora] de Cultura. Aquesta vegada l'entrevista

6 L'autor no conserva l'original de les anotacions, si bé en passà el text a un document de Word. És el que m'ha permès fotografiar per poder-lo reproduir a la present comunicació (figura número 14, inclosa a l'apartat de les conclusions).

donà fruit. L'aportació del Consistori va ser de 10.000 pessetes,

Per la seva banda, el director de la Caixa de Pensions per a la vellesa i d'estalvis de Catalunya i Balears a Inca Antoni Llompart oferí 5.000 pessetes, donació que va ser acceptada.

En la relació d'ajudes que anam veient, n'hi figura una que sobresurt, en primer lloc, per la prestesa amb la qual es posà en obra i, en segon, perquè s'incrementà al cap de poc temps. L'empresa Gràfiques García, radicada a Inca i que s'oferí ja de bon principi per imprimir de franc les targetes d'invitació (figura 10), no dubtà a ampliar-ne el nombre quan sabé que la participació en els actes s'obria als ensenyants d'altres poblacions. La quantitat total de targetes repartides se situà, al final, entre 2.500 i 3.000. A pesar d'aquesta valuosa implicació, Gràfiques García no s'inclogué entre els col·laboradors, que figuraven al revers de les targetes (figura 11), en les quals no estampà, de fet, cap segell ni distintiu propis.

Veient la idoneïtat d'ambdues conferències, així com dels col·loquis que les seguirien, tampoc no s'ho pensaren per col·laborar-hi de franc el Col·legi Beat Ramon Llull i el Teatre Principal. El primer cedí el saló d'actes, que acolliria l'encontre programat per a les 17.45 hores; i el segon, la sala gran, destinada aleshores a projeccions de cinema,⁷ per a l'acte de les nou del vespre. Eren, en definitiva, els espais amb més aforament dels quals disposaven.

7 Només de manera molt esporàdica hi tenien lloc altres espectacles.

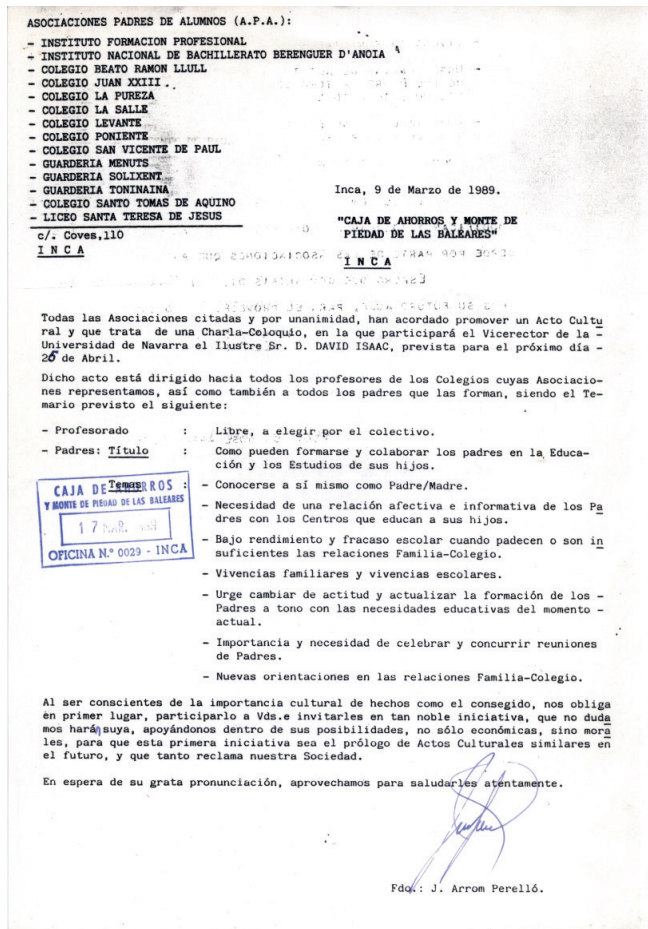


Figura 8. El mateix tipus de sol·licitud, amb el segell que en certificava la recepció a la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Baleares.

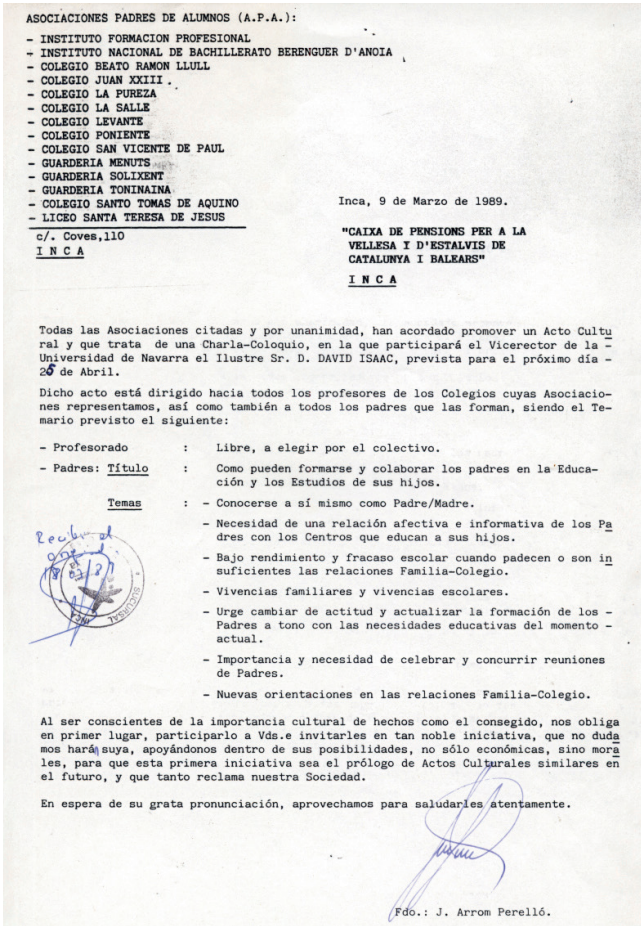


Figura 9. També es cursà la petició a la Caixa de Pensions i d'Estalvis de Catalunya i Balears.

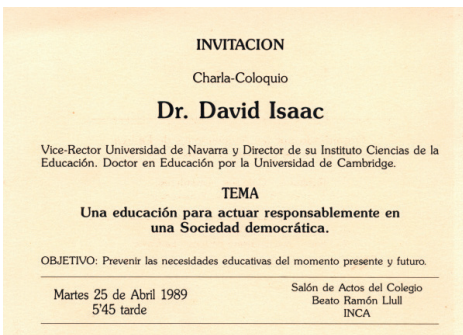


Figura 10. Un exemplar de les moltíssimes targetes d'invitació que es repartiren, impreses de franc per Gràfiques García.

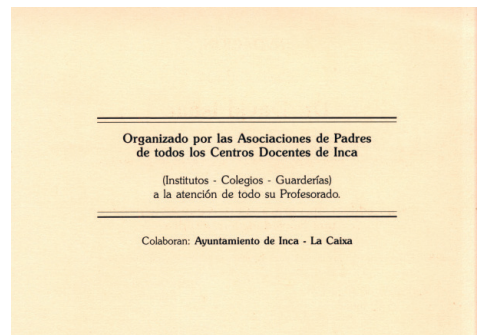


Figura 11. Revers de la invitació, en el qual figuren els patrocinadors de l'encontre i col·loqui amb David Isaacs.

6. LA JORNADA ESPERADA

El dia anterior (24 d'abril) als actes programats, Alfonso Reina i Josep Arrom, el primer com a director del Col·legi Santo Tomás de Aquino i el segon en nom de les associacions de pares d'alumnes d'Inca, reberen i acompanyaren el Doctor David Isaacs després que hagué aterrat a Mallorca. Mentre hi conversaven, Arrom li demanà, entre altres qüestions, a quina quantitat pujava el nombre d'assistents en la conferència que havia pronunciat davant més gent. El professor afirmà que en aquella ocasió l'havien escoltat devers tres-centes persones i que, per a ell, es tractava d'una xifra de consideració, indicativa d'un auditori nombrós i que, per tant, imposava respecte. Encara que els tres interlocutors confiaven en una bona assistència als dos actes d'Inca, no es podien imaginar ni d'enfora allò que acabaria succeint, perquè escapà a qualsevol previsió i, de manera literal, deixà l'il·lustre convidat sense paraula.

Si l'assistència al primer col·loqui, el del Col·legi Beat Ramon Llull, fou magnífica, la que assolí l'acte del Principal polvoritzà totes les previsions. A la planta baixa, concretament al pati de butaques, no en quedava cap sense ocupar, igual que a la llotja del nivell següent. Així mateix, molta gent s'apinyava per ocupar les zones pròximes, inclosos els passadissos. El pis de dalt va ser l'única zona sense públic, a més, òbviament, del passadís entre els dos blocs principals de butaques, que havia d'estar sense ocupar per evidents raons de seguretat. De tota manera, el fet que molts no poguessin seguir l'acte amb la mateixa comoditat que els qui seien no impedí, ni de bon tros, que la seva motivació decaigués, sinó tot el contrari. Ben igual que els qui havien gaudit de la comoditat d'una butaca, desitjaven que l'encontre no s'acabàs, atesa la qualitat del ponent i l'interès de formular-li totes les preguntes que els pareixien pertinents.

Participada charla-coloquio

El Dr. David Isaacs en Inca

El martes día 25 del mes anterior tuvo lugar en el Teatro Principal de Inca una interesante y participada charla-coloquio a cargo del Vice-Rector de la Universidad de Navarra y Director de su Instituto de Ciencias de la Educación, el Dr. David Isaacs. El Sr. Isaacs es también Doctor en Educación por la Universidad de Cambridge.

Dicha charla estaba organizada por los dos Institutos de Inca, por los nueve Colegios y por las guarderías Menuts, Sol Ixent y Toninaina. Contaba, dicho acto con la colaboración del Ayuntamiento de Inca y La Caixa.

El Dr. Isaacs disertó sobre EL RETO DE LOS PADRES: UNA EDUCACION FAMILIAR DE CALIDAD. Fue seguido por una cantidad grande de personas interesadas en el tema y el local quedó abarrotado de público. Tal vez sea una de las conferencias más participadas en estos últimos años.

Explicó a los presentes la importancia a dicho acto consideramos que se deberían de prodigar más estas conferencias y dando a todas la profusión de publicidad que se ha dado a ésta, pues los padres, que son los primeros educadores, están siempre interesados en este tipo de ayudas. Ayudas necesarias y que se agradecen.



Al final del acto el Dr. Isaacs firmó varios volúmenes de los que ha publicado a lo largo de sus años de experiencia. También podemos anotar que a las seis menos cuarto de la tarde se reunió con los Profesores de la Ciudad en el Salón de Actos del Colegio del Beato Ramón Llull de Inca.

Unos actos dignos de repetirse por su importancia y por su resonancia dentro del mundo infantil y familiar.

Figura 12. L'article del *Dijous* que informava de l'acte del Teatre Principal, l'endemà mateix d'haver tengut lloc.

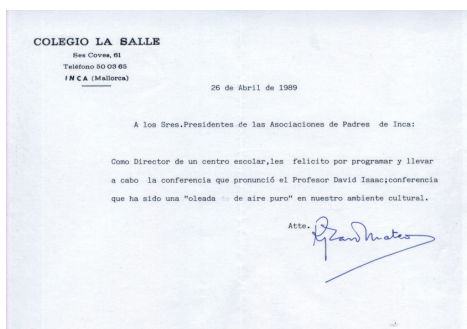


Figura 13. El director del Col·legi La Salle envià als organitzadors aquest expressiu missatge d'agraïment.

Finalitzat el col·loqui, els llibres que havia portat David Isaacs per a qui volgués familiaritzar-se amb la seva obra li volaven de les mans. De fet, no donava l'abast i varen ser molts els qui, havent quedat en aquell moment sense poder-ne comprar un exemplar, li varen demanar les referències per a una adquisició per correu.

La reacció d'un dels patrocinadors, en concret del director de l'oficina de Caixa de pensions per a Catalunya i Balears a Inca, Antoni Llompart, també fou entusiasta: comunicà a Arrom que, vista l'assistència multitudinària i l'èxit de l'acte, incrementaria notablement l'import inicial de la subvenció. La xifra final va ser de 25.000 pessetes.

Segons el testimoni de la mencionada Úrsula Sebastià, exsecretària de l'Associació de Pares de Santo Tomás de Aquino, el total d'assistents resulta impossible de quantificar, fins i tot en cas que coneguéssim el nombre exacte de targetes enviades a les APA. Pensem que no hi havia restriccions perquè una mateixa cartolina permetés entrar a més d'un assistent. Cada associació havia marcat les seves amb el segell propi, i això serví perquè les targetes lliurades a l'entrada se separassin després per munts segons la procedència. Cada munt, però, s'entregà a l'APA corresponent perquè en fes un registre propi, d'àmbit absolutament intern. En qualsevol cas, i a desgrat de totes les dificultats per a un hipotètic recompte, no es pot dubtar que, per a l'atònit Isaacs, l'assistència havia sobrepassat de molt la de qualsevol auditori anterior. Òbviament, passà també a figurar entre les millors entrades registrades mai al Principal. Des del punt de vista dels organitzadors, es pot dir que l'èxit, de tan esclatant, els havia fugit de les mans.

De tot plegat, no en quedà més reflex a la premsa que una acotada i escarida ressenya al número del *Dijous* (figura 12) publicat l'endemà. Tot i subratllar la gran participació, no donava gaire detalls més. Remarcava, això sí, l'experiència i enorme preparació del convidat i el fet que signà alguns llibres de la seva autoria després dels parlaments finals. L'article conclouïa insistint en la conveniència —gairebé necessitat— que es convocassin més actes d'aquest tipus.

També l'endemà, els representants de les associacions de pares d'alumnes es reuniren en un local cèntric d'Inca, el cafè-bar Mercantil, a fi de brindar pel resultat obtingut, amb la convicció, a més, que l'activitat havia estat realment profitosa per als participants. També gaudiren de les demostracions de reconeixement i gratitud rebudes, de les quals oferim un exemple (figura 13).

7. CONCLUSIONS

Atenint-nos a les notes preses per Josep Arrom, l'únic aspecte negatiu de la jornada va ser no deixar-ne constància en forma de fotografies i amb una cobertura àmplia dels actes, sobretot el del vespre, mitjançant la invitació pertinent a la premsa. Faltant, doncs, una crònica pròpiament dita, només resta la possibilitat d'una reconstrucció fragmentària, amb totes les limitacions que això imposa i que el present estudi ha tractat d'atenuar. Amb independència del grau en què ho hagi aconseguit, no es pot negar l'èxit d'aquella reunió de fa trenta-quatre anys al Teatre Principal. Malgrat el temps transcorregut, es manté com l'encontre cívico no polític que, segurament, ha congregat més públic a Inca en un auditori cobert.

La implicació de totes les associacions de pares d'alumnes en un mateix acte, també inèdita fins aleshores, suposa un testimoni per a la ciutadania del que representa sumar esforços amb il·lusió i amb ple convenciment en allò que es fa.

Per acabar, no pot quedar fora d'aquesta reflexió, com a representatiu d'un sentiment generalitzat, el missatge de felicitació tramès als organitzadors pel director del Col·legi La Salle, i que transcriurem íntegrament, tot i que apareix en una de les fotografies aportades més amunt: *Com a director d'un centre escolar, us felicito per haver programat i duit a terme la conferència que pronuncià el professor David Isaac; conferència que ha estat una "onada d'aire pur" en el nostre ambient cultural. Ens correspon a cada un de nosaltres, en la mesura de les pròpies possibilitats, generar també corrents d'efecte benèfic en un àmbit cívico o l'altre.*

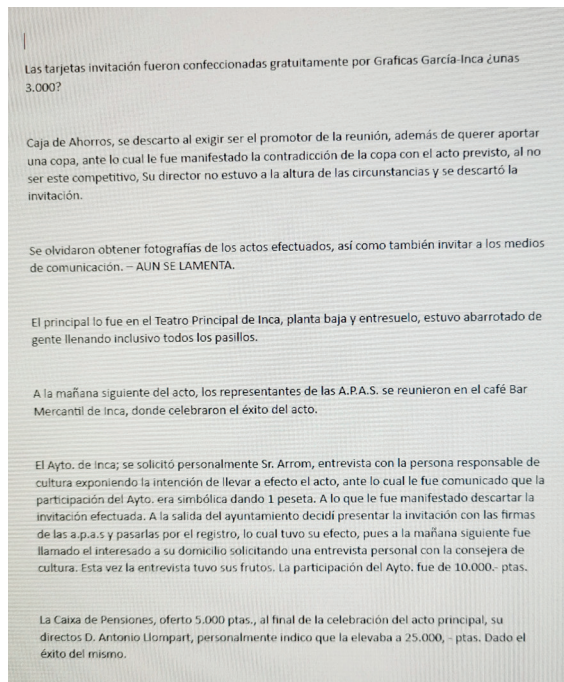


Figura 14. Aquestes notes de Josep Arrom són de gran vàlua, atès que recullen impressions de primera mà sobre els fets descrits en el present estudi.

REFERÈNCIES

Club del Lector. Isaacs, David [en línia]. Universidad Villanueva [referència del 15 de desembre de 2023]. Disponible a la plana web: <https://www.clubdellector.com/autor/isaacs-david>

Colom, Antoni Joan; (1991); Mallorca, l'ensenyament; Promomallorca Edicions, SA; tom 9 de la Gran Enciclopèdia de Mallorca; Ed.: Palma; 321-322. Dipòsit legal: PM 679-91.

De la Fuente, Carlos; (1995); Espanya, educació; Enciclopèdia Catalana, SA; tom 10 (vuitena reimpressió, actualitzada) de la Gran Enciclopèdia Catalana; Ed.: Barcelona; 204-205. Dipòsit legal: B 42.007-1995.

Dijous; (26/04/1989); "Participada charla-coloquio. El Dr. David Isaacs en Inca"; Dijous, setmanari d'informació local i comarcal, any XVI, número 791. Editat per: Associació Cultural Dijous d'Inca. Dipòsit legal: PM 537-1974.

Sureda, Bernat; (1998); L'educació a les Balears en el segle XIX. Quaderns d'història de les Balears, 13. Edicions Documenta Balear. Ed.: Palma (Mallorca); 64 pàg.

Sureda, Bernat; (2000); L'educació a les Balears en el segle XX. Quaderns d'història de les Balears, 25. Edicions Documenta Balear. Ed.: Palma (Mallorca); 64 pàg.